

Osallisuussuunnitelma

2026

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Osallisuuden muodot	1
2.1 Tieto-osallisuus	2
2.2 Suunnitteluosallisuus	2
2.3 Päätöksenteko-osallisuus	2
2.4 Toimintaosallisuus	3
3 Tavoitteet	3
4 Toimintamallit osallisuuden vahvistamiseksi	3

1 Johdanto

Tämä asiakirja on Suomussalmen kunnan ensimmäinen osallisuussuunnitelma. Sen tavoitteena on asettaa selkeät linjat kunnassa tehtävällä osallisuutta edistävälle työlle sekä korostaa osallisuuden merkitystä kaikessa kunnan päätöksenteossa ja palvelutuotannossa. Tällä osallisuussuunnitelmalla määritellään, kuinka osallisuutta tulkitaan kunnan hallinnossa ja asetetaan toimintamalleja sekä tavoitteita osallisuuden vahvistamiseksi. Suunnitelma on laadittu osallistaen kunnan vaikuttamistoimielimiä sekä henkilöstöä.

Kuntalain (410/2015) 22 §:n mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä. ”Tämä periaate on keskeisin ohjenuora tämän osallisuussuunnitelman takana: vaikuttamisen mahdollisuuksien ja menetelmien on oltava monipuolisia ja vaikuttavia sekä kunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien saavutettavissa.

Suomussalmen kunnan kuntastrategia 2026–2030 nimeää paikallisyhteisön osallistamisen yhdeksi kunnan strategiseksi kärkitoimenpiteeksi. Se merkitsee sitä, että kuntalaisten, mökkiläisten ja paikallisten yritysten sekä yhteisöjen äänen kuuluminen kunnassa on tärkeää kunnan kehittymisen kannalta. Kunnan kestävä uudistuminen ja kehittyminen edellyttävä kunnan sisäistä keskustelua siitä, mihin suuntaan ja millä tavoin kuntaa voitaisiin kehittää. Osallisuus parantaa valmistelun tietopohjaa, edistää päätöksenteon prosessien moniäänisyyttä sekä vahvistaa yksilöiden valmiuksia vaikuttaa yhteiskunnassa.

Vuonna 2025 hyväksytyssä palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa nostetaan osallisuuden edistäminen avaintekijäksi monikulttuurisen väestön sekä lasten ja nuorten yhdenvertaisuuden vahvistamisessa. Nämä ovat erityisesti huomioitavia ryhmiä, sillä heidän äänensä voivat rakenteellisista syistä jäädä aliedustetuiksi. Osallisuudella on siis moninaisia myönteisiä merkityksiä kunnan tavoitteiden kannalta.

Osallisuuden edistämisen ulkopuolelle on tässä suunnitelmassa rajattu sellaiset prosessit tai niiden osat, joissa asianomaisten tahojen kuulemisesta tai osallistamisesta on laissa erikseen säädetty.

2 Osallisuuden muodot

Osallisuudella tarkoitetaan kokemusta, joka syntyy, kun ihminen on osallisena jossakin yhteisössä, esimerkiksi opiskelun, työn, harrastus- tai järjestötoiminnan kautta. Yhteisöissä osallisuus ilmenee jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena sekä yksilön mahdollisuutena vaikuttaa niin omiin kuin yhteisönkin asioihin. Yhteiskunnallisella tasolla osallisuus tarkoittaa jokaisen oikeutta ja mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Se merkitsee kansalaisen oikeutta tasavertaisena osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen. Kunta on yhteiskunnan lakisäätöinen rakenne, mutta myös paikallinen yhteisö, eli osallisuus kunnassa on sekä osallisuutta yhteisöön sen jäsenenä että osallisuutta yhteiskuntaan kansalaisena.

Osallisuutta usein jaotellaan muutamaaan osa-alueeseen, sillä osallisuus voi olla eri tilanteissa erilaista. Tämän suunnitelman puitteissa osallisuus jaotellaan neljään eri osa-alueeseen, jotka ovat **tieto-osallisuus**, **suunnitteluosallisuus**, **päätöksenteko-osallisuus** ja **toimintaosallisuus**. Tässä luvussa puhutaan pääasiassa

kuntalaisten osallisuudesta, mutta samat lainalaisuudet pätevät organisaation sisäiseen, eli henkilöstön osallisuuden toteutumiseen.

2.1 Tieto-osallisuus

Tieto-osallisuuden ytimessä on kysymys siitä, tuottaako kunta riittävästi, selkeästi ja monikanavaisesti tietoa omista palveluistaan, päätöksenteostaan sekä osallistumismahdollisuuksistaan. Tieto-osallisuuden toteutuessa kuntalainen saa kohtuullisella vaivalla riittävästi tietoa kunnan toiminnasta, että osallistumisen ja vaikuttamisen kynnys on mahdollisimman matala.

Keskeisin tapa, jolla kunta voi edistää tieto-osallisuutta, on viestintä. Kunnan eri yksiköiden tulee tuottaa tietoa viestittäväksi sekä itse tiedottaa toiminnastaan ja palveluistaan. Asioiden valmistelun ja päätöksenteon prosessien tulee olla läpinäkyviä ja ymmärrettäviä samoin kuin päätettävien asioidenkin, silloin kun asioiden sisältö on julkista. Selkeällä kielellä ja päätöksenteon vaiheiden kuvauksella edistetään kuntalaisten ymmärrystä siitä, miten ja mihin he voivat osallistua ja vaikuttaa.

2.2 Suunnitteluosallisuus

Suunnitteluosallisuus tarkoittaa kunnan tarjoamia mahdollisuuksia osallistua toiminnan ja palvelujen suunnitteluun sekä kehittämiseen. Näiden osallistamisen keinojen tulee olla määrältään riittäviä ja tarpeeksi monipuolisia, jotta ne palvelevat kulloistakin suunnittelu- ja kehittämistyötä sekä tarjoavat erilaisille ihmisille sopivia tapoja osallistua. Onnistuessaan suunnitteluosallisuus tuo kuntalaiset mukaan vaikuttamaan itseään ja lähiympäristöään koskevaan palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Suunnitteluosallisuutta edistetään kunnassa asioiden varhaisessa valmisteluvaiheessa ja jatkuvassa kehittämistyössä. Se on tapa tuoda keskusteluun uusia näkökulmia, jotka täydentävät viranhaltijoiden ja vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden näkemystä. Osallistaminen suunnitteluvaiheessa voi lisätä hallinnollista taakkaa, joten sen keinovalikoiman hyödyntämisessä on aina tasapainoiltava käytettävissä olevien resurssien, palvelunkäyttäjien osallisuuden sekä sen ”sivuvaikutusten” välillä. Sivuvaikutuksilla tarkoitetaan sitä, kuinka vahvemman osallisuuden voi katsoa tuovan asialle lisää huomiota ja julkista keskustelua. Se voi myös vahvistaa kuntalaisten omistajuuden tunnetta asiakokonaisuudesta (esim. uudet tilat tai palvelut) ja parhaimmillaan nostaa käyttöastetta.

2.3 Päätöksenteko-osallisuus

Päätöksenteko-osallisuus tarkoittaa kunnan tarjoamia mahdollisuuksia osallistua päätöksenteon valmisteluun sekä päätöksentekoon. Näiden keinojen tulee olla riittävän monipuolisia. Päätöksenteko-osallisuus poikkeaa suunnitteluosallisuudesta siinä, että sen painopiste on selkeämmin päätöksentekoa edellyttävissä prosesseissa. Päätöksenteko-osallisuutta vahvistamalla niin pohjaesitykset kuin varsinaiset päätöksetkin syntyvät vahvemmin kuntalaisten näkemyksistä.

Päätöksenteko-osallisuutta edistetään joko päätösesitysten valmistelussa tai suoraan päätöksenteossa. Päätösesitysten valmisteluun osallistuminen on järjestettävissä moninaisin tavoin (työryhmät, keskustelutilaisuudet, työpajat). Tällaisin menetelmin voidaan maltillisella hallinnollisella taakalla edesauttaa päätöksenteon moniäänisyyttä. Vastaava punninta kuin suunnitteluosallisuudessa on tarpeen.

Kuntalaisten tai yhteisöjen osallistuminen päätöksentekoon edellyttää verrattain raskaita rakenteellisia tai hallinnollisia ratkaisuja ja on menetelmänä harkiten käytettävä. Laajoissa ja monimutkaisissa kysymyksissä tällainen ratkaisu voi tuottaa uusia avauksia ja rakentaa pohjaa monitoimijaiselle yhteistyölle. Pienemmissä asiakysymyksissä tällä voidaan saavuttaa positiivisia vaikutuksia, kuten palveluiden tunnettuuden tai käyttöasteen kasvua.

2.4 Toimintaosallisuus

Toimintaosallisuudessa on kyse siitä, että kunta mahdollistaa konkreettisen osallistumisen toimintaan ja palvelujen järjestämiseen ihmisten lähiympäristössä. Käytännössä kyse voi olla osallistumisesta tapahtumajärjestelyihin tai esimerkiksi yhteisötaideteoksen tekemiseen. Toimintaosallisuus tuottaa kuntalaisten näköistä ja yhteisöllistä tekemistä ja korostaa osallisuutta kunnan jäsenenä.

3 Tavoitteet

Tämän osallisuussuunnitelman tavoitteena on asettaa suuntaviivat ja käytänteet kunnassa tehtävälle osallisuutta edistävälle työlle sekä korostaa osallisuuden merkitystä kunnan päätöksenteossa ja palvelutuotannossa. Tämän suunnitelman nimeämällä keinoin osallisuutta edistetään laaja-alaisesti kunnan hallinnossa, prosesseissa sekä palveluiden kehittämisessä. Tätä suunnitelmaa voidaan täydentää useammin päivitettävällä osallisuuden edistämisen toimenpideohjelmalla. Ohjelmatasolla voidaan nimetä konkreettisempia ja käytännönläheisempiä tavoitteita sekä toimenpiteitä osallisuuden edistämiseksi kunnassa.

Vuonna 2025 hyväksytyssä palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa nostetaan osallisuuden edistäminen avaintekijäksi monikulttuurisen väestön sekä lasten ja nuorten yhdenvertaisuuden vahvistamisessa. Tämän linjauksen mukaisesti nuorten sekä monikulttuurisen väestön osallisuuden vahvistaminen on huomioitava suunnitelmakaudella erillistoimenpitein.

Onnistunut osallisuutta lisäävä työ rakentuu tiedon saavutettavuuden varaan. Tästä syystä tieto-osallisuuden vahvistamiseen kaikissa kohderyhmissä tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tavoitteena on, että kunnan viestintä ja asioiden valmisteluprosessit ovat läpinäkyviä ja ymmärrettäviä. Tämä tukee myös kielellisiä vähemmistöjä edustavien asukkaiden tai tukea tarvitsevien ryhmien tiedonsaannin ja osallistumisen oikeuksien toteutumista. Osallisuuden vahvistamisella laajennetaan päätöksenteon valmistelun tietopohjaa ja parannetaan palveluiden vastaavuutta.

4 Toimintamallit osallisuuden vahvistamiseksi

Edellä on kuvattu osallisuuden eri muotoja sekä sitä, millä tavoin niitä voidaan kunnassa edistää. Tässä luvussa asetetaan keskeisimpiä toimintamalleja, joita tulisi hyödyntää tarkoituksenmukaisesti erilaisissa päätöksenteon ja kehittämisen tehtävissä.

Osallisuutta edistävä toimintamalli	Kohderyhmä	Osallisuuden muoto	Kuvaus
Monikanavainen ulkoinen viestintä	Kuntalaiset, yhteisöt, yritykset	Tieto-osallisuus	Kohdennetaan eri ryhmille suunnattu viestintä oikeisiin kanaviin
Vaikuttamistoimielinten hyödyntäminen	Vanhus- ja vammaisneuvosto, nuorisovaltuusto	Päätöksenteko-osallisuus	Osallistetaan vaikuttamistoimielimiä valmisteluun varhaisessa vaiheessa
Teemoitettut työpajat ja keskustelutilaisuudet	Kuntalaiset, henkilöstö, yhteisöt, yritykset	Päätöksenteko-osallisuus	Järjestetään valmistelukokonaisuuksiin liittyviä keskustelutilaisuuksia eri kohderyhmille
Katselmoinnit ja kuntakävelyt	Kuntalaiset, yhteisöt, yritykset	Päätöksenteko-osallisuus	Käydään päätöksenteon kohteella (paikka/alue) esittelemässä suunnitelmia ja keskustelemassa niistä
Asiakas-/kuntalaisraadit	Palvelunkäyttäjät	Suunnittelu-osallisuus	Järjestetään palveluiden käyttäjille keskustelutilaisuuksia joko vaihtuvin tai vakiintunein kokoonpanoin
Kyselyt	Kuntalaiset, henkilöstö	Suunnittelu- ja päätöksenteko-osallisuus	Matalan kynnyksen kyselyillä kerätään näkemyksiä valmisteltavaan tai suunniteltavaan asiaan
Osallistava budjetointi	Kuntalaiset	Päätöksenteko-osallisuus	Pyydetään kuntalaisilta ehdotuksia kunnan määrä-rahojen käyttöön ja valitaan voittaja julkisella kyselyllä
Yhteisölähtöisen toiminnan tukeminen	Kuntalaiset	Toiminta-osallisuus	Tuetaan toimintaa, jonka järjestämisessä kuntalaiset ovat avainroolissa
Laaja sisäinen viestintä	Henkilöstö	Tieto-osallisuus	Tiedotetaan henkilöstöä kunnan toiminnasta ja tapahtumista sisäisissä tiedotuskanavissa sekä esihenkilöiden välityksellä
Henkilöstöinfot	Henkilöstö	Tieto- ja suunnittelu-osallisuus	Tarjotaan henkilöstölle mahdollisuuksia kysyä ja kommentoida kunnan asioita